

Ovim jubilarnim brojem časopis »Vojno delo« obeležava svoj put dug kao jedan ljudski radni vek. To je trenutak koji obavezuje da se sagleda šta je postignuto i kaže kako dalje.

U protekle četiri decenije na stranicama »Vojnog dela«, glavnu reč u razvijanju naše vojne misli imale su ratne generacije starešina oružanih snaga SFRJ, one generacije koje su prvo u rovovima građanskog rata u Španiji, a zatim na bojištima Jugoslavije u narodnooslobodilačkom ratu i revoluciji sticale svoja prva vojna znanja. Mi, sadašnje generacije urednika i saradnika »Vojnog dela«, pripadnici posleratnih generacija starešina oružanih snaga SFRJ, zadivljeni smo onim što su učinili naši prethodnici.

Prelistavajući stranice prvih brojeva »Vojnog dela« otkrivamo sa kakvim razumevanjem i entuzijazmom su prionuli ostvarivanju ideje koju je vrhovni komandant, maršal Tito, izložio u naredbi o pokretanju opštevojnog teorijskog časopisa »Vojno delo«. Suština ideje je bila: nema istinite spoznaje zašto smo i kako pobedili u natčovečanski teškom oslobodilačkom i revolucionarnom ratu i nema pouzdanog odgovora na pitanje kako graditi odbrambenu moć mladog socijalističkog društva, sposobnog da se suprotstavi opasnostima koje su se tog istorijskog trenutka nad njim nadvijale i koje u budućnosti mogu zapretiti – bez razvoja sopstvene vojnorevolucionarne teorijske misli. »Vojnom delu« Tito je postavio zadatak da bude u prvim redovima borbe za razvijanje takve misli.

Bio je to jedan od Titovih postupaka uvažavanja istine da nema revolucionarne prakse bez revolucionarne teorije. Ova istina je toliko logična da se čini kako je sama po sebi dovoljno jasna i svakom neposredno dostupna. A nije tako – njena dijalektika je u tome što tu istinu aktuelna stvarnost, prividima svoje pojavne strane, uvek iznova zaklanja i često čini teško dostupnom. Zato se do nje mora iznova dolaziti probojem kroz te privide, a oni su rezultat društvene zakonitosti po kojoj se u aktuelnoj stvarnosti uvek javljaju otpori kritičkom odnosu prema dostignutom.

Ukazujući na sudbonosni značaj razvoja sopstvene vojnorevolucionarne teorijske misli, Tito je u momentu pokretanja »Vojnog dela« imao u vidu naročito ova dva privida tadašnje aktuelne stvarnosti. Prvi je proizlazio iz činjenice da se naš »golobradi« starešinski kadar pokazao superiornijim nad profesionalnim, visokoobrazovanim starešinskim kadrom protivnika. Izgledalo je da je za pobedu dovoljno nadvisiti protivnika borbenim moralom. A bio je to privid. Ne bi bilo ni takvog borbenog morala, ni superiornije ratne veštine od

protivničke, pa ni pobjede, da strategija narodnooslobodilačkog pokreta Jugoslavije nije bila utemeljena na marksističkoj idejnoj i teorijskoj misli tadašnjeg rukovodstva Komunističke partije Jugoslavije. Pokretanjem »Vojnog dela« Tito je otvorio jedan od značajnih puteva saznavanja te činjenice, pa time i proboja kroz taj privid. Drugi privid proizlazio je iz činjenice da je sovjetska ratna veština, kao već teorijski razvijena vojna misao prvog socijalističkog društva, pokazala svoju visoku vrednost u slamanju ogromne fašističke vojne sile. Pod dejstvom autoriteta ove velike istorijske činjenice, izgledalo je da je dovoljno usvojiti tu misao kao osnovu za izgradnju sopstvene odbrambene moći. Valjalo je probiti se i kroz ovaj privid. A put proboja je bio – razvoj sopstvene vojnorevolucionarne teorijski utemeljene misli, koja će se, između ostalog, stvaralački odnositi prema dostignućima ove teorije, a ne njenim mehaničkim prihvatanjem.

Usvajajući Titovu ideju o ulozi »Vojnog dela«, kao opštevojnog teorijskog časopisa, već prve generacije njegovih saradnika i urednika učinile su ga značajnim činiocem borbe za našu, jugoslovensku vojnorevolucionarnu teorijsku misao, probijajući se hrabro kroz opisane i kasnije i druge privide i prepreke, koje su se javljale kao otpori kritičkoj stvaralačkoj misli prema sopstvenim i stranim dostignućima u oblasti vojne teorije. Tako su izgradili temelj fizionomije našeg časopisa kao glasila kritičke vojnorevolucionarne misli nepokolebljive marksističke provenijencije. To je suštinski razlog zadivljenosti posleratnih generacija saradnika i urednika njihovim delom. Oni su stvorili pouzdan oslonac za današnja stvaranja, pregnuća i dostignuća.

A kako dalje?

Dalje ćemo neumornim negovanjem svesti o ove dve bitne činjenice: prvo, da pred sadašnje saradnike i urednike »Vojnog dela« (a što će biti usud i onih koji će tek dolaziti) aktuelna i buduća stvarnost postavlja i postavljaće nove probleme koje valja pravovremeno otkrivati i teorijski promišljati, kao i nove privide kroz koje se moramo probijati, i drugo, da je kritička vojnorevolucionarna misao marksističke provenijencije paradigma naše nepokolebljive usmerenosti u nastojanju da »Vojno delo« i nadalje – u novim uslovima i na nove načine – bude uvek ono što je od njega očekivao njegov pokretač, maršal Tito.

Bezbjednost i odbrana SFRJ u svjetlu savremenih svjetskih zbivanja

General-pukovnik *VELJKO KADIJEVIĆ*

Savremene međunarodne odnose karakteriše opšti trend popuštanja napetosti. Posebno je ublaženo vojno sučeljavanje supersila, čime je naznačen put za prelazak iz tzv. faze kontrolisane konfrontacije u fazu kontrolisane saradnje. Međutim, danas se u svijetu paralelno odvijaju procesi integracije i dezintegracije, bogaćenja i siromašenja, sukobljavanja i saradnje, što dovodi u pitanje, pa i ozbiljno ugrožava, ne samo vitalne interese pojedinih zemalja već i cijelih grupacija i regiona.

Polazeći od odnosa snaga supersila i vojnih blokova u nuklearnom oružju, kao i od opasnosti i posljedica eventualnog nuklearnog rata, sve veći značaj se pridaje razvoju konvencionalnih strategija. Prema nesvrstanim i drugim zemljama u razvoju, a prvenstveno prema onima koje su opterećene unutrašnjim teškoćama, uglavnom se predviđa primjena doктrine sukoba niskog intenziteta.

S obzirom na vojno-političku situaciju u svijetu, u daljem i bližem okruženju Jugoslavije i na njen međunarodni položaj, može se reći da opasnost po bezbjednost naše zemlje izvana i dalje postoji. Mada ta opasnost nije neposredno izražena, ne smije se gubiti iz vida širok spektar danas razvijenih metoda prikrivenog ugrožavanja bezbjednosti malih i nesvrstanih zemalja. Stoga je neophodno i dalje svestrano pratiti i procjenjivati promjene u međunarodnim odnosima i njihov uticaj na položaj i bezbjednost naše zemlje. Pri tome se mora imati u vidu činjenica da opasnosti od ugrožavanja spolja neposredno zavise od ukupnog unutrašnjeg stanja i stabilnosti društva.

I pored teškoća s kojima se naše društvo suočavalo u proteklom vremenu, ostvareni su značajni rezultati u skoro svim oblastima borbene izgradnje oružanih snaga i cjelokupnom sistemu opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Zahvaljujući kompleksnoj reorganizaciji oružanih snaga, njihov organizacijski model doveden je na nivo savremenih zahtjeva i potreba.

U skladu sa stepenom ugrožavanja bezbjednosti naše zemlje, težište u razvoju sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite u narednom periodu biće usmjereno na: (1) držanje u gotovosti svih elemenata sistema, a posebno dijela oružanih snaga, tako da se mogu efikasno suprotstaviti svakoj agresiji; (2) dalji razvoj koncepcije opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, i (3) intenziviranje procesa podruštvljavanja opštenarodne odbrane, usmjerenog ka osposobljavanju i angažovanju svih subjekata društva u izgradnji efikasne odbrambene organizacije. Time će se obezbjediti ostvarivanje dvije osnovne funkcije naše odbrambene koncepcije: *prvo*, odvrćanje od agresije na Jugoslaviju i sprečavanje svih oblika ugrožavanja njene bezbjednosti spolja i iznutra, i *drugo*, uspješno vođenje opštenarodnog odbrambenog rata u slučaju da do agresije na SFRJ dođe.

Savremeni međunarodni, a posebno vojno-politički odnosi, koje još uvijek karakterišu brojne protivurječnosti, konflikti i konfliktna žarišta i dramatično širenje ekonomske nejednakosti među pojedinim zemljama, i dalje opterećuju mir i bezbjednost u svijetu. Bez upuštanja u detaljniju elaboraciju izazova sa kojima se čovječanstvo, na žalost, još uvijek suočava, težište u ovom radu biće na ukazivanju osnovnih karakteristika i tendencija razvoja vojno-političkih odnosa, značajnih za bezbjednost naše zemlje.

U pristupu ovoj tematici potrebno je, pored ostalog, imati u vidu slijedeće činjenice: (1) bezbjednost i odbrana su vitalne i nerazdvojive funkcije našeg društvenog sistema, a njihovo uspješno funkcionisanje neophodan uslov za nesmetan razvoj i opstanak zemlje; (2) bezbjednost i odbrana zemlje zavise od brojnih konstantnih i promjenljivih činilaca i uslova, odnosno od sveukupnih političkih, ekonomskih, vojnih i drugih procesa na međunarodnom, a posebno na unutrašnjem planu; (3) mada su neke funkcije bezbjednosti i odbrane zemlje prenijete na specijalizovane organe, njeni stvarni subjekti su radnička klasa, radni ljudi i građani, odnosno narod u cjelini, pa otuda i neposredna veza stepena podružtvljenosti ovih funkcija i njihove uspješnosti, i (4) bezbjednost i odbrana imaju razvojnu prirodu, odnosno istoričnost im je bitna karakteristika, pa se zato ovim pitanjima mora pristupiti na dijalektički i konkretno-istorijski način, kako bi se cjelovito razumjeli i objasnili.

Za razmatranje postojećih i potencijalnih opasnosti po bezbjednost Jugoslavije veoma je značajno realno utvrđivanje mogućih izvora njenog narušavanja. Svako pretjerivanje u tome vodilo bi stvaranju klime nekakve totalne ugroženosti našeg društva, što bi moglo podsticati na izolaciju i autarkiju u razvoju i imati nesagledive, dugoročne posljedice i na bezbjednost zemlje. Potcjenjivanjem ovih izvora stvaralo bi se lažno spokojstvo i gajila neodgovornost prema vlastitoj nezavisnosti. Nerealnost takve procjene mogla bi se iskazati u svoj oštirini i pri najnižem stepenu ugroženosti zemlje.

Prethodne napomene ukazuju na to da je u pristupu razmatranju pitanja bezbjednosti Jugoslavije neophodno polaziti od odnosa i događaja na spoljnom i unutrašnjem planu i procjenjivati tendencije njihovog daljeg razvoja, kako bismo, radi jačanja nezavisnosti i odbrambenih spo-

sobnosti zemlje, mogli donositi valjane odluke i pravovremeno reagovati. Ipak, polazeći od zahtjeva naslovljene teme, težište razmatranja u ovom prilogu je na opštoj vojno-političkoj situaciji u svijetu, odnosno u našem širem i bližem okruženju, kao i na ulozi vojnog faktora u savremenim uslovima, svakako sa stanovišta njihovog uticaja na bezbjednost Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

Međutim, spoljni izvori mogućeg ugrožavanja bezbjednosti ne mogu se sagledavati van konteksta unutrašnjih zbivanja, uslijed čega će, bar u najnužnijem obimu, biti neophodno ukazati i na sadašnju situaciju u našem društvu. Na temelju realnih opasnosti po nezavisnost zemlje i isticanja neophodnosti jačanja odbrane kao našeg odgovora na te opasnosti, potrebno je ukazati i na dostignuća i težišta u razvoju oružanih snaga, o čemu će, u vidu osvrta, biti riječi na kraju ovog razmatranja.

OPŠTA OBILJEŽJA VOJNO-POLITIČKE SITUACIJE U SVIJETU

Politika supersila i blokovskih zemalja

U posljednje vrijeme došlo je do više bitnih, a u nekim slučajevima i radikalnih promjena u međunarodnim odnosima. U prvom redu značajno je to što su se supersile počele sporazumijevati, tako da današnje odnose na svjetskoj sceni karakteriše opšti trend popuštanja napetosti. Posebno je ublaženo vojno sučeljavanje supersila, čime je naznačen put za prelazak iz tzv. faze kontrolisane konfrontacije u fazu kontrolisane saradnje. Da li je to trajan put ili će on biti narušen raznim objektivnim preprekama, koje ga ugrožavaju, to niko sa sigurnošću ne može tvrditi. Istorijsko iskustvo govori da su mogući i nagli preokreti situacije. Mnogo će zavisiti od neophodnih promjena u stratejskim ciljevima supersila. Danas u svijetu paralelno teku procesi integracije i dezintegracije, bogaćenja i siromašenja, sukobljavanja i mirenja, što sve dovodi u pitanje, a i ozbiljno ugrožava ne samo vitalne interese nekih zemalja već i cijelih grupacija i regiona.

Sastavni dio pomenutih procesa jesu sve samostalnija istupanja i izmijenjena ponašanja nekih blokovskih zema-

lja, koje iznose i preduzimaju razne inicijative. U opticaju je sve više prijedloga za rješavanje nekih globalnih i regionalnih problema, ali je još uvijek nedovoljno konkretnih akcija, pa takvi potezi, osim što imaju propagandne efekte, mogu voditi razvodnjavanju i usporavanju detanta. Zemlje zapadne Evrope sve više se povezuju, prvenstveno na ekonomskom planu, ali ima i konkretnih akcija njihovog zasebnog vojnog povezivanja, naročito poslije sporazuma supersila o smanjenju nuklearnog oružja (na primjer, Francuska i SR Njemačka).

Krupne promjene u međunarodnim odnosima nastale su i potpisivanjem zajedničke deklaracije o uspostavljanju zvaničnih odnosa između Evropske ekonomske zajednice i Savjeta za uzajamnu ekonomsku pomoć. Time se raskida sa, inače, neodrživom praksom uzajamne isključivosti, antagonizma i autarkičnog razvoja ovih dviju integracija. Većim međusobnim zbližavanjem i deblokadom ekonomskih odnosa stvaraju se uslovi i za prevazilaženje dugotrajne tendencije zaoštavanja političkih i blokovskih odnosa između Istoka i Zapada, za jačanje međusobnog povjerenja i mira u Evropi i u svijetu.

Bezbjednost nesvrstanih i drugih zemalja u razvoju

Promjenama u odnosima supersila i blokovskih zemalja, ma koliko one bile pozitivne, ne mogu se rješavati osnovne protivrječnosti savremenog svijeta koje rezultiraju, prije svega, iz razlika u nivoima ekonomske razvijenosti pojedinih zemalja.

Iako nije prestala opasnost od oružanog ugrožavanja bezbjednosti nesvrstanih i drugih zemalja u razvoju, klasične forme ekspanzionizma sve više ustupaju mjesto novim formama potčinjavanja zasnovanim na zakonu ekonomski jačeg i na svestrano uspostavljenoj ekonomskoj zavisnosti (uvozno-izvoznoj, sirovinskoj, finansijskoj, tehnološkoj).¹ To znači da ekonomska dominacija sve više postaje osnovni oblik dominacije u savremenom svijetu.

U politici prema ekonomski slabijim, a prije svega zavisnim zemljama, razvijene zemlje se, u suštini, ne mire s

¹ Planirani - željeni ciljevi sve više se ostvaruju primjenom kombinovanih mjera vojnog intervencionizma, ekonomskih, političkih i drugih pritisaka, kao i metoda specijalnog rata. U suštini, radi se o višestrukoj ideološkoj, političkoj, psihološko-propagandnoj i vojnodoktrinarnoj racionalizaciji, da bi se izbjebao kvalifikativ agresora.

činom priznanja njihove političke nezavisnosti. Iz činjenice da ekonomski suverenitet sve više opredjeljuje dimenzije i intenzitet ispoljavanja ostalih vidova samostalnosti – političke, odbrambene i druge, proističe i zaključak da se razvojne teškoće, pod dejstvom inostranog faktora (i u određenim međunarodnim uslovima), mogu transformisati u društvene konflikte i time ugroziti političku stabilnost i bezbjednost zemlje prema kojoj je usmjereno takvo djelovanje. Da bi učvrstile svoju nezavisnost i ostvarile društveni progres, zemlje u razvoju se moraju izboriti protiv svih oblika eksploatacije, pritisaka i dominacije. Uvažavanje te činjenice i neposredno angažovanje razvijenih zemalja u borbi za ravnopraviji međunarodni ekonomski poredak, značilo bi njihov konkretan doprinos stabilnosti i miru u svijetu.

Stoga treba reći da i proces smanjenja napetosti u odnosima supersila i blokova ne znači automatsko poboljšanje položaja i smanjivanje opasnosti po bezbjednost nesvrstanih zemalja i zemalja u razvoju. Ovo tim prije što su svjetski mir i bezbjednost nedjeljivi i na njih niko ne može imati monopol, pa otuda i potreba da se u prevazilaženje sadašnjih okvira bilateralizma i obezbjeđenje mira univerzalnog značenja uključe svi međunarodni činioci.

Nesvrstane zemlje i zemlje u razvoju posebno su zainteresovane za prevazilaženje politike s pozicija sile u međunarodnim odnosima, jer je to pretpostavka za smanjivanje opasnosti po njihovu bezbjednost i nezavisnost. Zato su te zemlje, a među njima i Jugoslavija, primorane da i nadalje izgrađuju i jačaju sistem odbrane i zaštite vlastite bezbjednosti.

Na nedavno održanom naučnom skupu »Bezbjednost i odbrana nesvrstanih zemalja osloncem na sopstvene snage« posebno je naglašeno da je ugrožavanje integralne bezbjednosti ovih zemalja, i pored svih pozitivnih kretanja u savremenom svijetu, i dalje aktuelno pitanje koje opterećuje ne samo njih nego i svijet u cjelini. Konstatovano je, takođe, da su te zemlje suočene sa istim egzistencijalnim i strateškim problemima očuvanja nezavisnosti, kao i da postoje široki prostori za jačanje različitih vidova saradnje između njih u domenu bezbjednosti i odbrane. Zajedničkim radom na daljoj razradi strategije oslonca na sopstvene snage, kao najprimjerenijem konceptu odbrane nesvrstanih zemalja i zemalja u razvoju, udruživanjem nauč-

noistraživačkih i kapaciteta za razvoj naoružanja i vojne opreme, zajedničkom proizvodnjom i kooperacijom na osnovama dogovorene podjele rada i izvršene specijalizacije proizvodnje, smanjivanjem ograničenja u transferu tehnologije i drugim oblicima saradnje obezbijedilo bi se bolje korišćenje resursa, smanjili troškovi naoružavanja i izgradili efikasniji sistemi bezbjednosti i odbrane. Time bi se, istovremeno, obezbijedila manja zavisnost od tehnički razvijenijih zemalja.

Nesvrstane zemlje će se i dalje zalagati za smanjenje strateškog oružja i zabranu nuklearnih proba, za dogovor o zabrani i uništenju hemijskog oružja i sprečavanje trke u naoružavanju u kosmosu, kao i za otvaranje pregovora o konvencionalnom razoružanju. Međutim, da bi one mogle djelotvornije uticati na savremene svjetske procese, moraju se bolje organizovati i jedinstvenije nastupati. Javlja se potreba za preispitivanjem dosadašnjih i utvrđivanjem novih puteva, metoda i sadržaja djelovanja ovoga pokreta na planu uspostavljanja pravednijeg međunarodnog poretka. U suštini, riječ je o insistiranju na potpunom uvažavanju izvornih principa nesvrstavanja, kako bi pokret mogao, u nešto povoljnijim međunarodnim uslovima djelovanja, ostvarivati konkretnije rezultate. Otuda i opredjeljenje da Jugoslavija, kao jedan od utemeljivača i istinskih boraca za izvorne principe nesvrstavanja, bude domaćin narednog samita nesvrstanih.

Ratna i krizna žarišta

Slijedeća značajna karakteristika savremenih međunarodnih vojno-političkih odnosa je izvjesno smirivanje ratnih i kriznih žarišta. U većini ovih žarišta, čak i u onim najakutnijim (Golf, Avganistan, Palestina, Kampučija, Čad, Angola, jug Afrike, Nikaragva i dr.), došlo je do ozbiljnijeg napretka u stvaranju situacija za konačno mirno rješavanje tih sporova. Ukoliko bi se taj proces uspješno okončao, međunarodna vojno-politička situacija bi se znatno poboljšala, otvorili bi se i neki drugi procesi sporazumijevanja velikih sila (na primjer, SSSR-a i NR Kine), ojačalo povjerenje na međunarodnom planu, eliminisali neki uzroci terorizma, smanjili vojni potencijali i sl. Posebno ohrabruje to što su u cjelokupnom ovom procesu smirivanja ratnih i kriznih

žarišta miroljubive akcije nesvrstanih i Organizacije ujedinjenih nacija imale vidnog uticaja i značajnog uspjeha.

Međutim, ukoliko se u svemu tome ne budu istovremeno uspješno riješile osnovne protivrječnosti koje su dovele do sadašnjih kriza i ratova, oni će se najvjerovatnije ponovo rasplamsavati, pa i zahvatati šire regione. Mada je u tim područjima već lociran veliki vojni potencijal, lokalni i spoljni, svako pogoršanje situacije izazvalo bi njegovo dalje jačanje. U svemu tome ne treba zaobilaziti ni ulogu vojnoindustrijskog kompleksa razvijenih zemalja, i kao faktor podsticanja kriza i ratova.

Moguće je i otvaranje novih kriznih žarišta. Svojevrsni podsticaj za to su i unutrašnja kretanja u nekim zemljama. U posljednje vrijeme u pojedinim zemljama, zbog zaoštavanja ekonomske situacije i socijalnih razlika, međunacionalnih trvenja, blokade društveno-ekonomskih reformi i drugog, narasta unutrašnja napetost, čime se objektivno otvaraju mogućnosti za razne oblike miješanja spoljnog faktora.

ODNOSI NA MEDITERANU, NA BALKANU I SA SUSJEDNIM ZEMLJAMA

Naša zemlja je posebno zainteresovana za odnose na Balkanu, uključujući i širi region Sredozemlja. Značaj ovih odnosa i njihov uticaj na bezbjednost Jugoslavije proizlaze iz mjesta i uloge ovog prostora, u okviru evropskog kontinenta, na kome se prožima mnoštvo kulturnih, etničkih, religijskih, a u novije vrijeme i različitih, međusobno suprotstavljenih, strateško-političkih interesa.

Kada je riječ o Mediteranu, stiče se utisak da odnose u ovom regionu karakteriše smanjeni stepen napetosti. Međutim, nijedan od problema koji već duže vrijeme opterećuje stanje tih odnosa još nije riješen, naročito kada je riječ o Bliskom istoku, pa i Balkanu, a javljaju se i neki novi momenti koji usložavaju stanje odnosa u našem bližem okruženju. Imajući u vidu složenost situacije na Mediteranu i Balkanu, kao i činjenicu da su i dalje aktuelni događaji i kretanja koja mogu imati negativne posljedice na ovom prostoru, Jugoslavija ulaže značajne napore da bilateralnom i multilateralom saradnjom utiče na uklanjanje svega onoga što bi moglo ugroziti mir i bezbjednost naroda i zemalja ovog regiona.

Naša aktivna politika dobrosusjedstva uglavnom daje pozitivne rezultate. Bez obzira na različitost društveno-političkih sistema i pripadnost nekih susjeda vojno-političkim blokovima, ostvaruje se široka bilateralna saradnja u mnogim područjima. Međutim, ponovno pokretanje nekih već davno riješenih pitanja i dalje opterećuje odnose Jugoslavije sa nekim od ovih zemalja.

Prisustvo snaga vojnih blokova na teritorijama nekih naših susjeda, njihov međusobni rivalitet, čak i među pripadnicima istog bloka, kao i rivalitet među pojedinim balkanskim zemljama i narastanje borbenih mogućnosti njihovih oružanih snaga, čine složenim ne samo naše bilateralne odnose već i ukupnu situaciju na Balkanu.

U skladu sa dosljednom miroljubivom spoljnom politikom Jugoslavija će i ubuduće graditi mostove za razvijanje što šire saradnje sa svim susjednim zemljama i tražiti nova područja međusobnog povezivanja, očekujući da će takav principijelan prilaz naići na adekvatno ponašanje i naših susjeda. Takvim odnosima značajno bi se doprinijelo stabilnosti mira na Balkanu, unapređenju evropske bezbjednosti i saradnje, kao i popuštanju zategnutosti u svijetu.

Razumljivo je i naše izuzetno angažovanje i doprinos sazivanju i uspjehu sastanka ministara inostranih poslova balkanskih zemalja. Iako je sastanak objektivno imao ograničene mogućnosti i nije mogao odjednom i radikalno promijeniti postojeće stanje i odnose, on je ukazao na realne mogućnosti za otpočinjanje novog procesa koji bi svojim rezultatima mogao, u perspektivi, dovesti do novog kvaliteta odnosa na Balkanu. Upravo u kontekstu takve perspektive, koju je nagovestio sastanak, moguće je i postupno rješavanje problema koji opterećuju ove odnose.

RAZVOJ I ULOGA VOJNOG FAKTORA U SAVREMENIM USLOVIMA

Savremene globalne politike i strategije, kao i dostignuća u tehničko-tehnološkom razvoju, naročito u proizvodnji i primjeni naoružanja i vojne opreme, najdirektnije utiču na razvoj i bitna obilježja vojnih strategija.

Kada su u pitanju nuklearne strategije, očito je da će one i dalje zadržati svoja osnovna svojstva u funkciji zastrašivanja i odvrćanja. Realno je očekivati da se ovakva

njena funkcija neće bitnije mijenjati ni u doglednoj budućnosti. Naprotiv, ona će se zadržati i u slučaju realizacije najavljenih pregovora supersila o smanjenju nuklearnog arsenala i do 50 odsto. Razlozi za takvu tvrdnju su očigledni, jer bi i u tom slučaju još uvijek ostalo dovoljno nuklearnog oružja ne samo za višestruko uništenje zaraćenih strana – supersila i vojnih blokova već i svjetske civilizacije u cjelini.

Pored toga, treba imati u vidu i dvije nove tendencije u razvoju i proizvodnji oružja koje bitno utiču i na savremene vojne strategije. Prva se ogleda u činjenici da se, s jedne strane, teži minijaturizaciji snage nuklearnog oružja, a s druge strane, povećanju udarne i vatrene moći klasičnog naoružanja, čime se praktično obezbjeđuju uslovi za smanjenje razlika i prevazilaženje praga efekata dejstva nuklearnog oružja male snage i konvencionalnog oružja i »približavanje« nuklearne i konvencionalne strategije. Drugo se odnosi na povećanje broja zemalja koje već proizvode ili, što se tehničko-tehnoloških uslova i dostignuća tiče, bar mogu da proizvode nuklearno oružje (Južna Afrika i Izrael, na primjer), čime se objektivno stvaraju osnove za širenje i usavršavanje modaliteta nuklearne strategije. Obje ove tendencije utiču na povećanje opasnosti od prijetnje i primjene vojne sile u međunarodnim odnosima.

Polazeći od odnosa snaga supersila i vojnih blokova u nuklearnom oružju, kao i od opasnosti i posljedica koje sobom nosi eventualni nuklearni rat, mogli bismo izdvojiti dva osnovna razloga pridavanja sve većeg značaja razvoju konvencionalnih strategija:

– *prvo*, konvencionalne strategije imaju realno znatno primjenljiviju upotrebnu vrijednost u odnosu na nuklearne. To se posebno odnosi na njihovo osavremenjivanje i prilagođavanje prema zemljama i područjima tzv. trećeg svijeta, i

drugo, savremene konvencionalne strategije, koje se zasnivaju na kvalitetno novim i veoma ubojnim vrstama konvencionalnog (nenuklearnog) oružja, takođe mogu efikasno djelovati i snagom deterenta na potencijalnog protivnika.

Uporedo s pregovorima o smanjenju nuklearnog oružja tekao je, a potpisivanjem sporazuma je intenziviran, proces razvoja konvencionalnog oružja na bazi visoke tehnolo-

logije.² U suštini, riječ je o ofanzivnom i visokoefektivnom oružju velike ubojne moći koje se, prema učincima, približava taktičkom nuklearnom oružju i ima širok spektar i prostor dejstva. Do takvog oružja zemlje u razvoju teško mogu doći, što ih dovodi u situaciju da na neke oblike agresije ne mogu uzvratiti. To su vrlo skupi sistemi oružja, te mogu biti dostupni samo najrazvijenijim zemljama.

Novim prodorima u oblasti tehnologije ove zemlje nastoje stvoriti uslove ne samo za ubrzaniji razvoj, poboljšanje standarda, stabiliziranje svog režima već i za jačanje uticaja u svijetu. Saznanjem da neograničena trka u naoružavanju može biti pogubna za njih, jer ih ekonomski iscrpljuje i sputava im privredni razvoj, opredijelili su se za trku u ekonomsko-tehnološkoj sferi. Međutim, to ne znači i njihovo odricanje od nadmetanja na vojnom planu. Preorijentacijom vojnoindustrijskog kompleksa sa vojnih na civilne programe i nove tehnologije mogli bi se osloboditi značajni resursi i na jednoj i na drugoj strani, i obezbijediti njihov brži razvoj. Međutim, za sada nema nagovještaja da će se supersile suzdržati od primjene dostignuća vrhunske tehnologije u razvoju novih sistema oružja. To najbolje potvrđuje razvoj kosmičke tehnologije na primjeru angažovanja potencijala SAD na programu »rat zvijezda«. S druge strane, još uvijek se u svijetu za istraživanja novih oružja izdvaja 10–15 puta više novca nego za pronalaženje novih sredstava za proizvodnju s mirnodopskom namjenom. Prema tome, realno je očekivati da će se tehnologija i u narednom periodu u značajnoj mjeri koristiti kao instrument strategije i vojne moći. I ne samo to. Ona bi mogla postati njihov odlučujući faktor.

Savremena kretanja u međunarodnoj zajednici i razvoj novih tehnologija uslovio je i neke promjene u razvoju oružanih snaga u svijetu. U velikom broju armija najavljeno je ili je otpočelo njihovo brojčano smanjivanje. To je rezultat popuštanja zategnutosti u međunarodnim odnosima, ali i kvalitetnih promjena naoružanja. Istovremeno s pre-

² Usavršavanje i razvoj novih vrsta konvencionalnog naoružanja zasnivaju se na četiri osnovne tehnologije: (1) tehnologiji aerodinamike, pogona i novih materijala; (2) tehnologiji oružja i oruđa, naročito projektila i municije; (3) kompjuterskoj tehnici i (4) tehnologiji informacija (prikupljanje, selekcija i obrada podataka).

Razvoj savremenog konvencionalnog naoružanja odvija se često u pravcu zadovoljenja dvojnih, po svojoj prirodi međusobno suprotstavljenih zahtjeva – istovremenog povećanja i smanjenja kalibra, mase, dometa, probojne i razorne moći na cilju, preciznosti pogađanja zrna, količine, pokretljivosti i manevarskih sposobnosti oružja, odnosno oruđa.

govorima o razoružanju, u većini armija nastavlja se proces tehničke modernizacije i reorganizacije. Modernizacijom su obuhvaćeni gotovo svi sistemi oružja, naročito klasični, tako da borbene mogućnosti savremenih armija, i pored brojčanog smanjivanja, stalno rastu. Reorganizacijom se nastoje ne samo uspostaviti već i ubrzano razvijati formacije koje bi se odlikovale elastičnošću, adaptivnošću, visokim stepenom autonomnosti i sposobnošću brzog izvršavanja brojnih raznovrsnih zadataka.

U okviru razmatranja oblika ispoljavanja sile i dominacije prema nesvrstanim i drugim zemljama u razvoju posebno je značajno osvrnuti se na neke novije poglede i rješenja u oblasti vojne doktrine. U domenu konvencionalnog rata razrađeno je nekoliko ofanzivnih doktrina, počev od doktrine specijalnog i ograničenog rata do doktrine regionalnih i svjetskih sukoba.³ Kada je riječ o operativnim doktrinama (doktrina dubokih udara, doktrina vazdušno-kopnene bitke i doktrina brzih dubokih prodora u dubinu), treba istaći njihov visok stepen sličnosti, a u mnogo čemu i identičnosti osnovnih ideja i rješenja, kao i to da se tim doktrinama dalje radikalizira strategijska doktrina munjevitog rata. Zajednička im je karakteristika visoka ofanzivnost, visok intenzitet i velika brzina i dubina dejstva, kao posljedica, prije svega, sve revolucionarnijeg materijalno-tehničkog faktora rata. Ove se doktrine baziraju na savremenim informaciono-vatrenim sistemima oružja, a ne isključuju ni mogućnost primjene taktičkog nuklearnog oružja.

Prema nesvrstanim i drugim zemljama u razvoju, a prvenstveno prema onima koje su opterećene unutrašnjim teškoćama, uglavnom se predviđa primjena doktrine sukoba niskog intenziteta. U suštini, radi se o sistematski planiranim i najčešće prikrivenim dugotrajnim dejstvima posrednog nastupanja, u kojima se kombinuju metode specijalnog rata spolja i iznutra i primjenjuju nevojni i vojni oblici sile, koji mogu eskalirati u udar s distance,⁴ kao završnu fazu slamanja žrtve agresije, ili u agresiju širih razmjera.

³ U nekim klasifikacijama na Zapadu ovi sukobi se, prema intenzitetu, dijele na: »sukobe visokog intenziteta« – strategijski rat (koalicioni) sa Varšavskim ugovorom, koji se može voditi nuklearnim ili konvencionalnim oružjem, a najčešće kombinovano; »sukobe srednjeg intenziteta« – lokalni ratovi na određenim ratištima, sa upotrebom ili bez upotrebe nuklearnog oružja, i »sukobe niskog intenziteta« – koji predstavljaju ograničene vojno-političke sukobe na užem prostoru protiv »terorističkih« i »pobunjeničkih« snaga u kombinacijama koje su date.

⁴ Savremena tehnička i tehnološka dostignuća u razvoju raketnih sistema, avijacije i ratnih brodova, kao njihovih nosača, i drugih oružanih sistema i sredstava velikog dometa

Nove vojne doktrine, budući da se temelje na napadu, nameću brojne probleme zemlji na koju mogu biti primijenjene. Naročito velike probleme u efikasnom suprotstavljanju tim doktrinama imaju manje, posebno vanblokove zemlje, čije se oružane snage, pored drugih nepovoljnih činitelaca u odnosu na velike sile i vojne blokove, nalaze na nižem nivou tehničke opremljenosti.

U iznalaženju optimalnih rješenja za uspješno suprotstavljanje navedenim doktrinama braniocu se nameće nekoliko značajnih doktrinarnih problema: (1) izgradnja odgovarajuće doktrine upotrebe snaga; (2) tehnička modernizacija oružanih snaga; (3) usavršavanje sistema rukovođenja i komandovanja; (4) prilagođavanje organizacijske strukture oružanih snaga zahtjevima novih doktrina napada; (5) osposobljavanje dijela oružanih snaga za izvršenje uzvratnog udara po snagama napadača nakon ispoljenih dejstava s distance; (6) zaštita šireg vazdušnog prostora i neposredna zaštita vitalnih objekata i dr.

Uspješno rješavanje iznijetih pitanja podrazumijeva stalnu, prije svega tehničku modernizaciju oružanih snaga. Poseban problem se pojavljuje u vezi s izborom opredjeljenja: da li uz velike napore i znatne materijalno-finanjske izdatke proizvoditi i najsavremenija borbená sredstva u zemlji ili se odlučiti za njihov uvoz, uz eventualne posljedice koje mogu iz toga proizaći. Izbor i realizacija optimalnog rješenja u tom pogledu bitan su preduslov umanjivanja efekata dejstava primjene novih vojnih doktrina.

Rezimirajući izlaganje o bezbjednosnim aspektima vojno-političke situacije na međunarodni položaj i nezavisnost Jugoslavije u njenom daljem i bližem okruženju, može se zaključiti da, i pored izvjesnog smanjenja napetosti u međunarodnim odnosima opasnost po bezbjednost naše zemlje izvana i dalje postoji. Mada ta opasnost nije neposredno izražena, nijednog momenta ne smijemo gubiti iz vida širok spektar danas razvijenih metoda prikrivenog ugrožavanja bezbjednosti malih i nesvrstanih zemalja. Isto tako, moramo i dalje svestrano pratiti i procjenjivati promjene u međunarodnim odnosima i njihov uticaj na položaj i bez-

i velike ubojne moći, zatim sistema za otkrivanje, identifikaciju i praćenje objekata napada, uređaja i senzora za precizno vođenje ubojnih sredstava na cilj i dr., omogućuju primjenu dejstava s distance na svim nivoima (strategijskom, operativnom i taktičkom). U novije vrijeme izrazit primjer efikasnije primjene ovih dejstava predstavljaju napad oružanih snaga SAD na Libijsku Džamahiriju 1986. god. i napad izraelskih oružanih snaga na raketne položaje Sirije u dolini Beka.

bjednost naše zemlje. Pri svemu tome mora se imati u vidu činjenica da opasnosti od ugrožavanja spolja najdirektnije zavise od ukupnog unutrašnjeg stanja i stabilnosti društva.

UTICAJ STANJA U DRUŠTVU NA BEZBJEDNOST I ODBRANU ZEMLJE

Radi uspješne odbrane i zaštite od raznovrsnih oblika ugrožavanja, Jugoslavija se trajno opredijelila za koncepciju opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Takva koncepcija, koja je nastala u narodnooslobodilačkom ratu i čiji je Tito tvorac, do sada se potvrdila kao najprimjereniji model odbrambeno-zaštitnog organizovanja i pripremanja, kao naša filozofija i politika odbrane u savremenim uslovima. U poslijeratnom periodu ona se razvijala u skladu s unutrašnjim razvojem i međunarodnim zbivanjima, a posebno s razvojem novih vrsta i sistema oružja i savremenih vojnih doktrina.

Osnovni ciljevi, zadaci i funkcije naše odbrambene koncepcije su: *prvo*, odvracanje od eventualne agresije na Jugoslaviju i sprečavanje svih oblika ugrožavanja njene bezbjednosti spolja i iznutra, i *drugo*, uspješno vođenje opštenarodnog odbrambenog rata u slučaju da do agresije na SFRJ dođe.

Pri razmatranju funkcije odvracanja (o čemu će ovdje biti nešto više riječi) prvenstveno treba polaziti od činjenice da je to najbolji i najefikasniji način odbrane zemlje – odbrana bez krvi i razaranja, odnosno bez ljudskih i materijalnih gubitaka. To je racionalna filozofija odbrane koju, poslije drugog svjetskog rata, prihvataju i razvijaju i druga organizovana društva.

Pored ekonomske i političke realnosti savremenog svijeta, nastale kao rezultat djelovanja spoljnih faktora, odlučujući činilac bezbjednosti i nezavisnog položaja svake zemlje u međunarodnim odnosima jeste njena unutrašnja politička, ekonomska i socijalna stabilnost i odbrambeno-bezbjednosna sposobnost. Kao što dosadašnja praksa u svijetu pokazuje, pogoršanjem međunarodne situacije, a još više produbljivanjem teškoća u unutrašnjem razvoju, neprijateljske aktivnosti, izvana i iznutra, postaju intenzivnije, a njihovi ciljevi sve otvoreniji i bespoštedniji.

Prema tome, jasno je da se, u mjeri u kojoj se obezbjeđuje razvoj naše zemlje u skladu s temeljnim opredjeljenjima, sužava i prostor za djelovanje neprijateljskih snaga i jača otpornost na sve oblike ugrožavanja njene bezbjednosti. Razvojem na tim osnovama, kao najbitnijim činiocima ekonomske i političke stabilnosti Jugoslavije, stvaraju se uslovi za puno ispoljavanje obje funkcije opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Slabljenjem opštenarodne odbrane ne samo što može slabiti njena funkcija odvracanja od agresije već bi se time mogle podgrijavati i agresivne namjere ili podsticati aktuelizacija starih i inicirati pojave novih aspiracija prema Jugoslaviji i pojedinim njenim dijelovima. Prema tome, efikasnost funkcije odvracanja, a posebno sposobnosti oružanih snaga za odbranu, u bitnoj mjeri zavise od ukupne unutrašnje stabilnosti društva, što se i pokazalo u nekim kritičnim situacijama našeg poslijeratnog razvoja.

Bez ulaženja u širu analizu ukupne situacije u zemlji sa stanovišta ostvarivanja funkcije odvracanja, nužno je ukazati na neke unutrašnje slabosti u našem društvu:

(1) u uslovima usporenog privrednog rasta (pa i njegove stagnacije), daljeg siromašenja materijalne osnove društva i razarajućeg djelovanja inflacije na životni standard ne može se dugoročnije računati na jačanje materijalne osnove opštenarodne odbrane;

(2) ekonomska i politička dezintegracija ne samo da mogu voditi razbijanju privrednog i političkog jedinstva zemlje već i slabljenju ukupne snage njene odbrane, koja se zasniva na jedinstvenom angažovanju svih ljudskih i materijalnih potencijala društva;

(3) eskalacija nacionalizma i povezivanje i djelovanje spoljnog i unutrašnjeg neprijatelja najveća su opasnost za integritet i bezbjednost zemlje;

(4) kontrarevolucijom i teškim stanjem na Kosovu, gdje već skoro osam godina traje fašistoidni teror albanskih separatista i nacionalista nad Srbima i Crnogorcima i ostalim nealbanskim življem, može biti ugrožena ne samo bezbjednost ove naše pokrajine već i cijele zemlje;

(5) svako dalje pogoršavanje ukupne političko-bezbjednosne situacije u zemlji vodilo bi slabljenju naše odbrambene sposobnosti i time objektivno podsticalo agresivne namjere spoljnog i unutrašnjeg neprijatelja.

Ne ulazeći u ostale probleme, kao što su: velika neza-poslenost, širenje nezadovoljstva i dr., jasno je da se u interesu jedinstva i daljeg jačanja bezbjednosti Jugoslavije mora hitno i na potpuno organizovan način pristupiti otklanjanju uzroka destabilizirajućeg stanja u svim segmentima našeg društva i time eliminisati posljedice pomenutih negativnih tokova na bezbjednost i nezavisnost zemlje. Upravo sa stanovišta jačanja funkcije odvrćanja – pored ekonomskih, političkih, socijalnih i drugih zahtjeva – reforma privrednog i političkog sistema i dalja demokratizacija Saveza komunista Jugoslavije imaju izuzetan značaj, kao nužne pretpostavke prevazilaženja sadašnjeg nepovoljnog stanja i jačanja odbrambene sposobnosti društva.

Pored promjena kojima će dugoročno jačati funkcija odvrćanja od agresije, potrebno je brzo i energično zaustaviti snage destrukcije, i to primjenom političkih i drugih, Ustavom i zakonima predviđenih mjera. Poraz kontrarevolucije na Kosovu, kao što je iznijeto i na 17. sjednici Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije, temeljni je uslov postojanja i daljeg razvoja Jugoslavije na avnojevim principima i nužna pretpostavka bezbjednosti zemlje.

Opredjeljenje društva za energično prevazilaženje sadašnjih nepovoljnih tendencija u ukupnom razvoju, kao i orijentacija na stalnu dogradnju sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, izraz je čvrste uvjerenosti da oni čine bitnu pretpostavku daljeg razvoja socijalističkog samoupravljanja, jačanja odbrambene sposobnosti Jugoslavije i uspješnog vođenja opštenarodnog odbrambenog rata.

NAŠI ODGOVORI NA OPASNOSTI OD MOGUĆEG UGROŽAVANJA BEZBJEDNOSTI

Za efikasnu realizaciju funkcije odbrane, odnosno uspješno suprotstavljanje oružanoj agresiji kao najtežem obliku ugrožavanja bezbjednosti zemlje, jačanje oružanih snaga ima imperativan značaj. Takav značaj proizlazi iz njihove Ustavom SFRJ utvrđene uloge da zajedno s drugim snagama opštenarodne odbrane »štite nezavisnost, suverenitet, teritorijalnu cjelokupnost i ovim ustavom utvrđeno društveno uređenje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije«.

I pored poznatih teškoća s kojima smo se suočavali u proteklom vremenu, ostvareni su značajni rezultati u skoro svim oblastima borbene izgradnje oružanih snaga. U realizaciji zadataka jačanja borbene gotovosti uvijek smo polazili od činjenice da pripremljenost i osposobljenost oružanih snaga za odbranu zemlje ne smiju nijednog trenutka biti dovedene u pitanje.

U oblasti organizacijske dogradnje oružanih snaga ostvareni su značajni teorijski i praktični prodori. Zahvaljujući kompleksnoj i cjelovitoj reorganizaciji oružanih snaga, njihov organizacijski model doveden je na nivo savremenih zahtjeva i potreba. Tome je znatno doprinijelo formiranje novih strategijskih i operativnih sastava, kao i dogradnja formacijskih struktura jedinica. Usavršavanjem organizacijsko-formacijske strukture postignut je relativno skladan razvoj Jugoslovenske narodne armije i Teritorijalne odbrane, povoljnija struktura vidova u okviru JNA i realniji odnos ratnih i mirnodopskih oružanih snaga, a ostvaren je i odgovarajući stepen združivanja rodova na nižim nivoima vojne organizacije. Na taj način je organizacijska struktura oružanih snaga postala prilagodljivija uslovima i potrebama vođenja svih oblika oružane borbe, a posebno kombinovanog, kao najpodesnijeg i najprimjerenijeg oblika u našoj doktrini opštenarodnog odbrambenog rata. Naročito značajni rezultati u borbenoj izgradnji i modernizaciji Jugoslovenske narodne armije postignuti su u onom njenom mirnodopskom dijelu koji predstavlja gotove snage za brzo izvršavanje zadataka u slučaju iznenadne oružane agresije na našu zemlju ili protiv bilo kog drugog oblika ugrožavanja njene bezbjednosti.

Modernizacija sistema rukovođenja i komandovanja realizovana je u skladu sa savremenim zahtjevima. Tako su stvoreni uslovi za znatno brži i efikasniji proces rukovođenja i komandovanja na svim nivoima – od taktičkog do strategijskog. To se ogleda u povećanoj pokretljivosti komandi operativnog i taktičkog nivoa, boljoj tehničkoj opremljenosti komandi i štabova, povećanju efikasnosti u praćenju situacije, prikupljanju, obradi i analizi informacija i donošenju odluka u cjelini. Pri tome se posebno vodilo računa i o naraslim mogućnostima oružanih snaga potencijalnih agresora i njihovim rješenjima vođenja strategijskih operacija. Značajno je istaći da je organizacijskom modernizacijom sistema rukovođenja i komandovanja obezbije-

đena dosljedna primjena četiri principa o jedinstvu, i to: jedinstvo cjelokupnog prostora Jugoslavije kao ratišta, jedinstvo oružanih snaga na ratištu, jedinstvo oružane borbe i jedinstvo rukovođenja i komandovanja oružanim snagama.

Uprkos problemima materijalne prirode, tehničkoj modernizaciji posljednjih godina smo poklanjali najveću pažnju, jer je ona u najneposrednijoj funkciji ostvarivanja našeg strateškog koncepta oslanjanja na vlastite mogućnosti i smanjenja zavisnosti od inostranstva, ali istovremeno i osnovni zahtjev obezbjeđenja visoke borbene spremnosti naših oružanih snaga. Uz maksimalno naprezanje i racionalno i ekonomično trošenje sredstava ostvareni su težišni ciljevi tehničke modernizacije Armije. Stvorena je i snažna materijalno-tehnička osnova za istraživačko-razvojni rad,⁵ a poučeni iskustvima iz prošlosti, razvili smo sopstvenu vojnu industriju, čijom proizvodnjom obezbjeđujemo najveći dio potreba u borbenim i drugim sredstvima.

Učinjeni su i značajni naponi na dogradnji sistema popune oružanih snaga kadrom, a novim rješenjima intenzivirani su postojeći i afirmisani drugi izvori popune, pa je i cjelokupni sistem stvaranja kadra postao fleksibilniji i ekonomičniji. Praksa je potvrdila ispravnost ovakvog opredjeljenja u obezbjeđenju oružanih snaga stručnijim i sposobnijim kadrom, koje ćemo u budućnosti i dalje dograđivati.

Proces modernizacije oružanih snaga praćen je i brojnim mjerama na osavremenjivanju sistema borbene obuke i vaspitanja. Vidno je poboljšano i zajedničko obučavanje pripadnika Jugoslovenske narodne armije i Teritorijalne odbrane i ostalih struktura opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.

Značajno mjesto u razvoju oružanih snaga u proteklom periodu zauzimali su naponi za unapređenje vojnog školstva i naučnoistraživačkog rada. Postignuti su solidni rezultati, naročito u zaokruženju sistema vojnog školstva i podizanju kvaliteta nastavno-naučnog rada u visokoškolskoj nastavi.

Treba istaći da, u sadašnjim uslovima, posebnu pažnju poklanjamo očuvanju i izgradnji moralno-političkog jedinstva Jugoslovenske narodne armije i oružanih snaga u cjelini. Opšta je ocjena da je moralno-političko stanje u oru-

⁵ Za naučnoistraživački rad izdvaja se oko 9 odsto sredstava namjenjenih potrebama JNA.

žanim snagama, i u ovim složenim uslovima, nenarušeno i da se Jugoslovenska narodna armija i Teritorijalna odbrana i sada potvrđuju kao bitan faktor stabilnosti društva i nezamjenjljiva snaga naše odbrane. U našem čovjeku, u njegovoj svijesti, duboko su ukorijenjeni patriotski duh i osjećanje potrebe odbrane zemlje i tekovina njene revolucije.

I pored postignutih rezultata u oblasti teorije i doktrine opštenarodne odbrane, neka od ključnih i za uspješnije pripremanje i vođenje opštenarodnog odbrambenog rata značajnih pitanja traže potpuniju razradu i konkretizaciju. To se, prije svega, odnosi na rješenje nekih problema u pripremanju, organizovanju i mobilizaciji svih snaga društva (pored oružanih snaga) za vođenje oružane borbe i opštenarodnog otpora. S tim u vezi posebno je značajno da se, ne samo teorijski već prije svega praktično, uspješnije riješe i pitanja i problemi koji se odnose na pripremanje i funkcionisanje društveno-političkog i društveno-ekonomskog sistema u opštenarodnom odbrambenom ratu, uređenje i pripremu teritorije za rat, finansiranje potreba opštenarodne odbrane u nedovoljno razvijenim društveno-političkim zajednicama i dr. Stoga, u narednom periodu treba intenzivirati dalji razvoj doktrine i teorije opštenarodne odbrane i njeno širenje na sve oblasti odbrambenog organizovanja i funkcionisanja.

Sveukupni naponi subjektivnih snaga društva moraju biti, više nego do sada, usmjereni na dalju izgradnju i osavremenjivanje sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, kako bi se obezbijedila njegova puna efikasnost u ratu i u vanrednim prilikama.

Izgradnju i razvoj oružanih snaga prate i određeni problemi koji proizlaze iz nepovoljne ekonomske situacije u društvu i suženih materijalnih mogućnosti zemlje. Neredovan priliv odobrenih finansijskih sredstava i njihov manji realni iznos od planiranog, i teškoće u snabdijevanju repromaterijalom, nefunkcionisanje jedinstvenog jugoslavenškog tržišta, nestašica nekih vrsta robe, uslovljavanje dobavljača da Jugoslavenska narodna armija sufinansira i avansira isporuku robe i drugo, otežavaju realizaciju programa opremanja oružanih snaga naoružanjem i vojnom opremom, poskupljuju nabavku ostale robe i usluga, povećavaju troškove izvršenja zadataka i u cjelini se nepovoljno odražavaju na mogućnost ostvarivanja planiranog obima programa razvoja Armije.

Da bi umanjila posljedice smanjivanja udjela budžeta u nacionalnom dohotku, Jugoslavenska narodna armija je, saglasno konkretnim uslovima i mogućnostima društva, korekcijama u dugoročnom i srednjoročnom planu izvršila prestrukturiranje određenih vidova potrošnje i pristupila smanjivanju brojne veličine.⁶ Bili smo prinuđeni da odustanemo od nekih programa tehničke modernizacije, a neke smo morali sužavati i produžavati rokove njihove realizacije. Iako se ovim promjenama usporava tehnička modernizacija, ipak su naša osnovna orijentacija, politika i ciljevi razvoja oružanih snaga ostali nepromijenjeni.

Smanjenje materijalnih okvira razvoja Jugoslavenske narodne armije i teška ekonomska situacija nepovoljno se odražavaju i na proizvodnju i angažovanost kapaciteta namjenske industrije, iako su njeni rezultati iznad rezultata ostvarenih u ukupnoj privredi Jugoslavije.

Posebno štetan uticaj na opštenarodnu odbranu ima političko-propagandna antiarmijska kampanja koja je, naročito u zadnje vrijeme, eskalirala. Ti napadi na Jugoslavensku narodnu armiju logična su posljedica nekih ranije javno izraženih negativnih gledanja pojedinaca i grupa na Jugoslaviju kao federativnu državu i u neposrednoj su funkciji njenog rušenja. U toj funkciji su i napadi na armijski budžet koji su po svojim posljedicama najopasniji od svih dosadašnjih napada na Jugoslavensku narodnu armiju.

Napadi na Jugoslavensku narodnu armiju mogu se i dalje očekivati, ali na novim pravcima, s novim sadržajima i sve perfidnijim metodama djelovanja. Na primjer, već se nastoji uticati na armijski kadar kako bi se počeo opredjeljivati prema užim regionalnim, pokrajinskim i republičkim gledanjima i stavovima, a ne na bazi jugoslavenskih opredjeljenja, na čemu mi u Jugoslavenskoj narodnoj armiji inače neprekidno insistiramo. Bez obzira na to u kojoj će se formi ispoljavati, ovim napadima se ugrožavaju ne samo jugoslavenski integritet JNA i njena suština, već i bezbjednost i odbrana zemlje u cjelini.

U narednom periodu, a u skladu sa stepenom ugrožavanja bezbjednosti naše zemlje, težište u razvoju sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite usmjerava-

⁶ U skladu sa srednjoročnim planom razvoja predviđeno je smanjenje mirnodopske Jugoslavenske narodne armije za 12 odsto, ratne armije za 10 odsto, a Teritorijalne odbrane za 13,7 odsto.

mo na: *prvo*, držanje u gotovosti svih elemenata sistema, a posebno dijela oružanih snaga tako da mogu efikasno odgovoriti svakoj agresiji; *drugo*, dalji razvoj koncepcije opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, i *treće*, intenziviranje procesa podružtvljavanja opštenarodne odbrane naglašavajući osposobljavanje i angažovanje svih subjekata društva u izgradnji efikasne odbrambene organizacije za sve situacije u kojima se naša zemlja može naći.

Dalju izgradnju i usavršavanje oružanih snaga, a posebno Jugoslavenske narodne armije, prvenstveno ćemo usmjeravati na:

(1) usavršavanje vojne organizacije na bazi savremenog poimanja međuljudskih odnosa;

(2) održavanje i jačanje moralno-političkog jedinstva svih pripadnika oružanih snaga na programu očuvanja i daljeg razvijanja tekovina jugoslavenske socijalističke revolucije, a posebno jugoslavenskog socijalističkog patriotizma i revolucionarne misli i djela Josipa Broza Tita;

(3) dalju razradu i osavremenjivanje ratne vještine u skladu s našim potrebama, novinama i vojnim doktrinama i nužnošću za iznalaženje adekvatnih odgovora na sve te izazove;

(4) osposobljavanje oružanih snaga i njihovih dijelova za izvršavanje namjenskih zadataka, prije svega vrhunskim uvježbavanjem i opremanjem savremenim oružjem i tehnikom, kako bi se održao potrebiti stepen borbene gotovosti;

(5) dalju dogradnju i modernizaciju sistema rukovođenja i komandovanja, prvenstveno u onim elementima kojima se obezbjeđuje još veće jedinstvo, povezanost i maksimalno iskorišćavanje svih raspoloživih snaga i sredstava i, iznad svega, brzina i efikasnost toga rada.

S tim u vezi pripadnici Jugoslavenske narodne armije će se i ubuduće prioritetno angažovati na dva fronta. Prvi i osnovni jeste rad u oružanim snagama kojim, održavajući visok nivo gotovosti jedinica i Armije u cjelini, obezbjeđujemo uslove za uspješno suprotstavljanje svakoj agresiji. Drugi front se odnosi na neposredno i maksimalno angažovanje pripadnika Jugoslavenske narodne armije – kao ljudi, komunista, starješina, predstavnika i članova pojedinih institucija našeg socijalističkog samoupravnog društva – u rješavanju postojećih društvenih problema. Te i druge zadatke moramo ostvarivati uz neophodno jedinstvo svih

subjekata opštenarodne odbrane i društvene samozaštite i uz visok stepen umješnosti u njihovom organizovanju i sprovođenju.

Na kraju treba naglasiti da su oružane snage u cjelini i Jugoslavenska narodna armija u njihovom sastavu, uprkos teškoćama kroz koje prolazi naše društvo, sposobne i spremne za uspješno izvršavanje svih Ustavom SFRJ utvrđenih zadataka i obaveza. Neprekidnim jačanjem odbrambeno-zaštitne sposobnosti i garantovanjem mirnog razvoja jugoslavenskog društva, oružane snage bitno doprinose i razvoju socijalističkog samoupravljanja i jačanja bratstva i jedinstva i ravnopravnosti naroda i narodnosti, kao osnovnih postulata sadašnjeg i budućeg razvoja Jugoslavije.

S U M M A R Y

SECURITY AND DEFENCE OF S.F.R.Y. IN THE LIGHT OF CONTEMPORARY WORLD DEVELOPMENTS

Contemporary international relations are characterized by a general trend of slackening of tension. Military confrontation between superpowers has been alleviated and thus the way for transition from the phase of the so called controlled confrontation to a phase of controlled cooperation has been marked. However, processes of integration and disintegration, enrichment and impoverishment, conflict and cooperation are in the world evolving in parallel, jeopardizing and even seriously endangering vital interests not only of individual countries but of entire groups of countries and regions.

The ratio of forces of superpowers and military blocs and the dangers and consequences of an eventual nuclear war taken as the point of departure, the development of conventional strategies is being allotted increasingly greater significance and attention. Against non-aligned and other developing countries, in the first place against those that are burdened with internal difficulties, the application of the low intensity conflict doctrine is being generally foreseen.

In view of the current military-political situation in the world in general and in the wider and closer neighbourhood of Yugoslavia in particular, and of its international position it can be said that the external threat to the security of our country still exists. Although this threat is not directly expressed, a wide spectrum of presently developed methods of covert endangering the security of small and non-aligned countries must not be neglected. Further thorough monitoring and assessing the developments and changes in international relations and their impact on the position and security of our country are therefore indispensable. Thereat the fact that the level of external threat to the country is directly dependent on its overall internal situation and the stability of our society must be constantly kept in mind.

In spite of difficulties with which our society has been faced, significant results have been attained in almost all domains of development of our armed forces and of our overall system of total national defence and social self-pro-

tection. Owing to their complex reorganization, the model of organization of our armed forces has been brought to the level of contemporary needs and requirements.

Commensurate with the degree of threat to the security of our country, main efforts in the development of our total national and self-protection system will be in the next period invested in: (1) maintaining all elements of the system, of a portion of the armed forces in particular at such a level of readiness that they can withstand any aggression against our country; (2) further development of the total national defence and social self-protection; and (3) intensification of the process of socialization of total national defence, focussed towards enabling and engagement of all social factors in the development of an efficient defence organization. This will ensure the realization of two fundamental functions of our defence concept: *first*, deterring the aggression against Yugoslavia and preventing all forms of threatening its security from abroad and from within, and *second*, effective conducting the total national defence war in case of an aggression against the SFRY.

R É S U M É

LA SECURITE ET LA DEFENSE DE LA RSFY A LA LUMIERE DES EVENEMENTS CONTEMPORAINS DANS LE MONDE

Les relations internationales actuelles sont caractérisées par une tendance générale à la diminution des tensions. La confrontation militaire des superpuissances a été surtout atténuée ce qui a indiqué la voie du passage de l'étape dite de confrontation contrôlée à l'étape d'une coopération contrôlée. Néanmoins, le monde moderne voit se dérouler parallèlement des processus d'intégration et de désintégration, de nantissement et de paupérisation, de confrontation et de coopération, ce qui est susceptible de mettre en cause, voire de menacer dangereusement les intérêts vitaux non seulement de certains pays mais aussi de groupes de pays et de régions.

Dans le contexte des rapports de force des superpuissances et des blocs militaires en armements nucléaires, ainsi que du danger des effets d'une éventuelle guerre nucléaire, on attribue une importance toujours plus grande au développement des stratégies conventionnelles. A l'égard des pays non alignés et d'autres pays en développement, notamment ceux qui se trouvent aux prises de difficultés intérieures, on prévoit en général l'application de la doctrine des conflits de petite intensité.

Etant donné la situation militaire-politique dans le monde, dans un environnement plus proche et lointain de la Yougoslavie et sa position internationale, on peut dire qu'un danger pour la sécurité de notre pays venant de l'extérieur existe toujours. Bien que ce danger ne soit pas directement manifesté, l'on ne doit pas perdre de vue le large spectre des méthodes développées actuellement pour menacer d'une façon dissimulée la sécurité des petits pays et des pays non-alignés. C'est pourquoi il est indispensable de poursuivre en continuité et d'une façon universelle l'examen et l'appréciation des changements intervenus dans les relations internationales et l'impact que ces derniers ont sur la position et la sécurité de notre pays. En même temps, on doit avoir en vue le fait que le danger d'une menace extérieure est en corrélation directe avec la situation intérieure et la stabilité de la société prise dans son ensemble.

En dépit des difficultés auxquelles notre société e dû faire face dans la période écoulée, d'importants résultats ont été enregistrés dans presque tous les domaines de l'édification de combat des forces armées ainsi que dans l'ensemble du système de défense populaire généralisée et d'autoprotection sociale. Grâce à une réorganisation complexe des forces armées, celles-ci présentent un modèle d'organisation capable de répondre aux exigences et besoins de l'époque moderne.

Selon le degré de menace de la sécurité de notre pays, le développement du système de défense populaire généralisée et d'autoprotection sociale dans la période à venir sera essentiellement axé sur: (1) la tenue en état de disponibilité de tous les éléments du système, notamment d'une certaine partie des forces armées de sorte à les voir capables de s'opposer avec efficacité à toute agression; (2) le développement continu de la conception de défense populaire généralisée et d'autoprotection sociale, et (3) l'intensification du processus de socialisation de la défense populaire généralisée visant à préparer et à engager tous les sujets de la société dans l'édification efficace du système d'organisation de défense.

Ainsi sera assurée la réalisation des deux principales fonctions de notre conception de défense: *primo*, la dissuasion de l'agression contre la Yougoslavie et la prévention de toutes formes de menace à la sécurité nationale de l'extérieur et de l'intérieur, et *secondo*, la conduite efficace de la guerre défensive populaire généralisée au cas d'une agression contre la Yougoslavie.

Р Е З Ю М Е

БЕЗОПАСНОСТЬ И ОБОРОНА СФРЮ В СВЕТЕ СОВРЕМЕННЫХ МИРОВЫХ СОБЫТИЙ

Современные международные отношения характеризует общее стремление к ослаблению напряженности. В частности замечается смягчение военного противопоставления великих держав, чем намечается путь перехода от так называемой фазы контролируемой конфронтации к фазе контролируемого сотрудничества. Однако, в настоящее время в мире идут процессы интеграции и дезинтеграции, обогащения и обнищания, столкновений и сотрудничества, что поставляет под вопрос, даже и серьезно угрожает не только существенным интересам отдельных стран, но и целых группировок и регионов.

Исходя из отношений сил великих держав и военных блоков в ядерном вооружении, а также из угрозы и последствий возможной ядерной войны, все большее внимание уделяется развитию обычных стратегий. Предполагается, что по отношению к неприсоединившимся и другим развивающимся странам, а в первую очередь к тем, которые обременены внутренними трудностями, будет преимущественно применяться доктрина столкновения низкой интенсивности.

Учитывая состояние военно-политической ситуации в мире, в дальнем и непосредственном окружении Югославии, а также ее международное положение, можно сказать, что угроза безопасности нашей страны извне все еще существует. Хотя эта угроза не выражается непосредственно, нельзя оставлять без внимания широкий спектр в настоящее время развитых методов скрытой угрозы безопасности малых и неприсоединившихся стран.

Поэтому необходимо и в дальнейшем всесторонне следить и оценивать изменения, происходящие в международных отношениях, и их влияние на положение и безопасность нашей страны. При этом необходимо иметь в виду факт, что опасности, исходящие из внешней угрозы, непосредственно зависят от общего внутреннего состояния и устойчивости общества.

Несмотря на трудности, с которыми наше общество сталкивалось в течение истекшего периода, были осуществлены значительные результаты почти во всех областях боевого строительства вооруженных сил и во всей системе всенародной обороны и общественной самозащиты. Благодаря комплексной реорганизации вооруженных сил, их организационная модель поднята на уровень современных требований и потребностей.

В согласии со степенью угрозы безопасности нашей страны, главное внимание в развитии системы всенародной обороны и общественной самозащиты в очередном периоде будет направлено на: (1) поддержание в готовности всех элементов системы, особенно части вооруженных сил, для того, чтобы они могли оказать заффеетивное сопротивление агрессии; (2) дальнейшее развитие концепции всенародной обороны и общественной самозащиты и (3) на интенсификацию процесса обобществления всенародной обороны, направленного к подготовке и привлечении всех субъектов общества к строительству эффективной оборонной организации.

Этим будет обеспечено осуществление двух основных функций нашей оборонной концепции: во-первых, отвращение от агрессии против Югославии и предотвращение всех форм угрозы ее безопасности извне и изнутри, и во-вторых, успешное ведение всенародной оборонительной войны в случае агрессии против Югославии.